

CHARACTERISTICS OF THE CONFLICT RULES IN DETERMINATION OF APPLICABLE LAW ON REPORT OF PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Associate Professor PhD Laura Magdalena TROCAN
“Constantin Brâncuși” University of Târgu-Jiu

ABSTRACT. The main legal rules that form the content of Private International Law are the rules for determining the law applicable to a legal relationship, that the conflict rules. The conflict rules are specific rules of this branch of law which are characterized by traits that distinguish them from other types of rules and which have a particular mechanism of action. Conflict rules can be incorporated into domestic law of each State or international conventions, which may result differences between the rules governing the same field, from a legal system to another one. This article aims are to present the features of the conflict rules in a summary of the most important aspects of these specific rules.

KEY WORDS: conflict rules, Private International Law, Civil Code, conflict of laws, legal systems, foreign element.

Definiția și trăsăturile normei conflictuale.

Principalele norme juridice ce alcătuiesc conținutul dreptului internațional privat îl reprezintă normele pentru determinarea legii aplicabile unui raport juridic, adică normele conflictuale [1]. În acest sens sunt și dispozițiile Cărții a VII-a din Codul Civil român, act normativ care, alături de Codul român de Procedură Civilă, reprezintă principalul izvor al dreptului internațional privat român, și care precizează, în mod expres, în art. 2557, alin. 1 că „prezenta carte cuprinde norme pentru determinarea legii aplicabile unui raport de drept internațional privat”.

Norma conflictuală este norma juridică, specifică dreptului internațional privat, ce soluționează conflictul de legi (dintre sistemele de drept în prezență, adică susceptibile să guverneze raportul juridic cu elemente de extraneitate), determinând legea aplicabilă/sistemul de drept aplicabil unui raport de drept internațional privat[2]. Sistemul de drept astfel determinat poartă denumirea de „legea cauzei” (*lex causae*).

Întrucât soluționează un conflict de legi, determinând legea aplicabilă unui anumit raport juridic, norma se numește conflictuală[3]. Norma conflictuală nu determină, în mod direct, drepturile și obligațiile părților la raportul de drept internațional privat, acțiunea normei conflictuale încetând în momentul în care s-a desemnat sistemul de drept aplicabil în cauză. Din acest moment intră în acțiune normele materiale din acest sistem de drept care vor indica soluția pe fond[4]. Așadar, norma conflictuală este o normă indirectă deoarece ea nu oferă soluția substanțială în funcție de care se pot rezolva problemele ridicate de raportul de drept

internațional privat. În al doilea rând ea *are un caracter neutru* în sensul că ea desemnează legea aplicabilă în funcție de un criteriu abstract[5]. *Norma conflictuală este o normă de trimitere, ce are un caracter prealabil*. Așadar, norma conflictuală se deosebește de prevederile legale obișnuite, care exprimă soluții imediat aplicabile, limitându-se să determine o anumită lege (ex. română, franceză, bulgară, argentiniană etc.) destinată să reglementeze cazul concret luat în considerare[6]. *Normele conflictuale există doar în acele materii în care pot să apară conflictele de legi*, fapt ce determină aprecierea potrivit căreia, în materie penală, administrativă, fiscală etc., nu pot exista norme conflictuale[7].

Sistemul de drept căruia îi aparțin normele conflictuale.

În ceea ce privește sistemul de drept căruia îi aparțin normele conflictuale, *regula este că normele conflictuale aparțin sistemului de drept al autorității sesizate cu o situație de drept internațional privat*, cu alte cuvinte, *normele conflictuale sunt ale forului*[8]. Practic, în momentul în care o autoritate dintr-un anumit stat este sesizată cu o problemă de drept internațional privat, aceasta va trebui să aplice propria sa normă conflictuală pentru a identifica sistemul de drept aplicabil[9]. Există și excepții de la această regulă, și anume, în cazul arbitrajului internațional ad-hoc și în cazul retrimiterii de gradul I[10]. Astfel, potrivit art. 7, pct. 1 din Convenția europeană de arbitraj comercial internațional de la Geneva din 21 aprilie 1961 *“părțile sunt libere să determine legea pe care arbitrii trebuie să o aplice fondului litigiului. În lipsa indicării de către părți a legii aplicabile, arbitrii vor aplica legea desemnată de norma conflictuală pe care ei o vor considera potrivită în speță*. În amândouă cazurile, arbitrii vor ține seama de stipulațiile contractului și de uzanțele comerciale”. De asemenea, art. 2559, alin. 2 din Codul Civil român prevede că *„dacă legea străină retrimite la dreptul român sau la dreptul altui stat, se aplica legea română, dacă nu se prevede, în mod expres, altfel”*.

Izvoarele normelor conflictuale.

Normele conflictuale pot fi incluse în dreptul intern sau în convențiile internaționale[11]. În dreptul intern, normele conflictuale sunt proprii fiecărei țări, din acest motiv putând apărea deosebiri de la un sistem de drept la altul între norme conflictuale ce reglementează același domeniu[12]. Spre exemplu, norma conflictuală în materie de stare civilă și capacitate este, pentru majoritatea statelor europene, *lex patriae*[13] (legea națională), dar, pentru alte state europene (ex. Danemarca, Anglia, Norvegia), este *lex domicilii* (legea domiciliului)[14].

În dreptul român, cele mai importante norme conflictuale sunt prevăzute în Codul Civil în Cartea a VII-a „Dispoziții de drept internațional privat”[15].

În convențiile internaționale, normele conflictuale sunt comune/ unificate/ uniforme pentru statele contractante[16].

Ex. de convenții internaționale ce conțin norme conflictuale unificate:

- *Convenția de la Haga privind competența, dreptul aplicabil, recunoașterea, executarea și cooperarea în materia răspunderii părintești și măsurile de protecție a copilului din 19 octombrie 1996,*
- *Convenția de la Haga din 24 octombrie 1956 privind legea aplicabilă obligațiilor de întreținere față de copii,*
- *Convenția de la Haga din 4 mai 1971 privind legea aplicabilă accidentelor rutiere,*

- *Convențiade la Haga din 2 octombrie 1973 privind legea aplicabilă răspunderii pentru produse,*
- *Convenția de la Haga din 14 martie 1978 privind legea aplicabilă regimului matrimonial,*
- *Convenția de la Haga privind legea aplicabilă trustului și recunoașterii sale din 1 iulie 1985,*
- *Convenția de la Haga privind legea aplicabilă succesiunilor pentru cauză de moarte din 1 august 1989.*

La nivelul Uniunii Europene normele conflictuale sunt cuprinse în regulamente ce sunt direct aplicabile statelor membre. Aceste norme conflictuale înlătură de la aplicare normele conflictuale interne ale statelor membre în domeniul de reglementare a regulamentului[17].

Ex. de regulamente ale Uniunii Europene ce conțin norme conflictuale cu aplicare prioritară față de normele conflictuale interne ale statelor membre:

- *Regulamentul (CE) nr. 593/2008 al Parlamentului și Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (Regulamentul Roma I),*
- *Regulamentul (CE) nr. 864/2007 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 iulie 2007 privind legea aplicabilă obligațiilor necontractuale (Regulamentul Roma II),*
- ***Regulamentul nr. (CE) 4/2009 al Consiliului din 18 decembrie 2009 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor și cooperarea în materie de obligații de întreținere (se aplică din 18.06.2011),***
- *Regulamentul (UE) nr. 1259/2010 al Consiliului din 20 decembrie 2010 de punere în aplicare a unei forme de cooperare consolidată în domeniul legii aplicabile divorțului și separării de corp (se aplică de la 21 iunie 2012),*
- *Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 04.07.2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor (aplicabil din 17.08.2015).*

Structura normei conflictuale.

În literatura de drept internațional privat nu există o unitate de păreri cu privire la structura normei conflictuale[18]. Analiza opiniilor exprimate ne conduce către aprecierea potrivit căreia structura normei conflictuale este, în esență, aceeași cu a oricărei norme juridice civile, și anume, conține ipoteza și dispoziția normei, dar, de această dată, cu denumiri diferite și conținut specific[19]. Astfel, în structura normei conflictuale regăsim următoarele două elemente:

- *conținutul normei conflictuale și*
- *legătura normei conflictuale.*

Dacă conținutul normei conflictuale este ipoteza normei conflictuale, adică aceea parte a normei conflictuale ce reprezintă domeniul la care se referă sau materia care va fi reglementată de un anumit sistem de drept[20], legătura normei conflictuale este dispoziția normei conflictuale, adică aceea parte a normei conflictuale care indică legea aplicabilă raportului juridic cu elemente de extraneitate. Legătura normei conflictuale se materializează prin punctul său de legătură, considerat de unii autori cel de-al treilea element din structura normei conflictuale[21]. Punctul de legătură este criteriul concret prin care se stabilește legătura dintre conținutul normei

conflictuale și un anumit sistem de drept aplicabil[22]. Principalele puncte de legătură regăsite în dreptul internațional privat român sunt: cetățenia, reședința obișnuită, sediul social, fondul de comerț, locul situării bunului imobil/locul unde se află bunul mobil, pavilionul navei (aeronavei)[23], voința părților, locul încheierii actului juridic, locul executării contractului, locul întocmirii actului juridic (în sensul de *instrumentum*), autoritatea care examinează validitatea actului, locul producerii prejudiciului, locul unde se judecă litigiul. În funcție de natura lor, punctele de legătură se clasifică[24] în: puncte de legătură fixe care pot fi deplasate de sub incidența unui sistem de drept sub incidența altui sistem de drept (ex.: locul situării bunului imobil, locul producerii prejudiciului, locul săvârșirii delictului) și puncte de legătură mobile care pot fi deplasate de sub incidența unui sistem de drept sub incidența altui sistem de drept (ex.: cetățenia, reședința obișnuită, sediul social, locul unde se află bunul mobil).

Clasificarea normelor conflictuale.

Normele conflictuale se clasifică ținând cont de mai multe criterii, în primul rând, în funcție de elementele lor de structură. Astfel:

a) *după felul legăturii* - normele conflictuale se împart în :

1. *norme conflictuale unilaterale*: ce determină doar câmpul de aplicare al legii naționale, ignorând cazul când legea străină este competentă. Indică, în mod direct, când se aplică, într-un raport juridic cu element de extraneitate, sistemul de drept instanței sesizate (al forului).

Ex.

➤ art. 2576, alin. 3 din Codul Civil român: Ocrotirea împotriva actelor de încălcare a dreptului la nume, săvârșite în România, este asigurată potrivit legii române.

➤ art. 2587, alin. 2 din Codul Civil român: Căsătoria care se încheie în fața agentului diplomatic sau a funcționarului consular al României în statul în care acesta este acreditat este supusă formalităților prevăzute de legea română.

2. *norme conflictuale bilaterale*: care determină atât domeniul de aplicare al dreptului național, cât și al dreptului străin (art. 2639, alin. 2 din Codul Civil). Majoritatea normelor conflictuale intră în această categorie.

Ex.

➤ art. 2639, alin. 2 din Codul Civil român: Actul se considera totuși valabil din punctul de vedere al formei, dacă îndeplinește condițiile prevăzute de una dintre legile următoare:

- a) legea locului unde a fost întocmit;
- b) legea cetățeniei sau legea reședinței obișnuite a persoanei care l-a consimțit;
- c) legea aplicabilă potrivit dreptului internațional privat al autorității care examinează validitatea actului juridic.

b) *după conținut*, normele conflictuale se clasifică în:

1. *norme conflictuale cu privire la persoanele fizice*,
2. *norme conflictuale cu privire la persoanele juridice*,
3. *norme conflictuale cu privire la bunuri*[25],
4. *norme conflictuale cu privire la moștenire*,
5. *norme conflictuale cu privire la actele juridice*,
6. *norme conflictuale cu privire la relațiile de familie*,

7. *norme conflictuale în materia obligațiilor contractuale,*
8. *norme conflictuale în materia obligațiilor extracontractuale,*
9. *norme conflictuale în materia relațiilor de muncă etc.*

Note:

- [1] N. Diaconu, *Legea aplicabilă obligației de întreținere cu element străin*, Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu, Seria Științe Juridice, nr. 1/2012, p. 7.
- [2] D. Al. Sitaru, *Drept internațional privat*, Editura Lumina Lex, București, 2000, p. 25; I. Macovei, *Drept internațional privat*, Editura C. H. Beck, București, 2011, p. 18.
- [3] I. Macovei, op. cit., p. 18.
- [4] I. Chelaru, Gh. Gheorghiu, *Drept internațional privat*, Editura C. H. Beck, București, 2007., p. 12.
- [5] Fr. Melin, *Droit international privé*, Gualino Editeur, Paris, 2005, p. 104.
- [6] R. B. Bobei, *Calificarea și conflictul de calificări în dreptul internațional privat*, Editura All Beck, București, 2005, p.14.
- [7] D. Lupașcu, D. Ungureanu, *Drept internațional privat*, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 28.
- [8] Necesitatea soluționării unei probleme de drept ce prezintă legături cu mai multe sisteme juridice îl determină pe legiuitorul național să adopte propriul sistem de norme conflictuale. (R. B. Bobei, op.cit., p. 13). Dacă litigiul se judecă în România, instanța de judecată va aplica normele conflictuale române, iar dacă litigiul se judecă în alt stat, instanța va aplica norma conflictuală proprie. (I. Macovei, op. cit., p. 22).
- [9] D. Al. Sitaru, op. cit., p. 35-36. Normele conflictuale se aplică atât în ceea ce privește aspectele principale, cât și chestiunile prealabile ce pot să apară în desfășurarea procesului. (I. Macovei, op. cit., p. 22).
- [10] D. Al. Sitaru, op. cit., p. 37.
- [11] <http://www.singaporelaw.sg/sglaw/laws-of-singapore/overview/chapter-6>
- [12] N. Diaconu, *Drept internațional privat*, Editura Lumina Lex, București, 2009, p. 37.
- [13] Pentru detalii privind sistemul *lex patriae* a se vedea N. Diaconu, *Aspecte privind determinarea legii aplicabile capacității persoanei fizice*, Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu, Seria Științe Juridice, nr. 4/2010, p. 71-72.
- [14] D. Lupașcu, D. Ungureanu, op. cit., p. 26.
- [15] Există, de asemenea, norme conflictuale și în Cartea a VII-a din Codul român de Procedură Civilă.
- [16] I. Macovei, op. cit., p. 19.
- [17] D. Lupașcu, D. Ungureanu, op. cit., p. 15.
- [18] Vezi în acest sens R. B. Bobei, op. cit., p. 15.
- [19] Referitor la structura normei conflictuale în doctrină s-au conturat mai multe opinii. Astfel, într-o opinie această normă ar fi alcătuită din trei elemente: conținutul normei conflictuale, legătura și legea aplicabilă. Însă, marea majoritate a autorilor apreciază că, în structura normei conflictuale, intră numai conținutul și legătura acesteia. (I. Chelaru, Gh. Gheorghiu, op. cit., p. 12).
- [20] I. Macovei, op. cit., p. 19.
- [21] I. Chelaru, Gh. Gheorghiu, op. cit., p. 12-13.

[22]D. Al. Sitaru, op. cit., p. 27.

[23] Pavilionul navei este drapelul arborat la pupă, pe catargul unei nave sau în locurile cu vizibilitate mare pentru a indica apartenența navei la o anumită țară. Pavilionul indică statul sub a cărui protecție se află nava și de ale cărui legi va fi guvernată, atât în apele teritoriale, cât și în marea liberă. (G. Marin, Al. Puiu (coord.), *Dicționar de relații economice internaționale*, Editura Enciclopedică, București, 1993, p. 402). Naționalitatea unei nave maritime a fost definită ca fiind particularitatea unei nave de a aparține unui anumit stat, al cărui pavilion îl poartă, de a cărui protecție se bucură și sub jurisdicția căruia se află. Naționalitatea se acordă de un stat în conformitate cu legile naționale și este dovedită cu ajutorul certificatului de naționalitate. (A. Cristea, *Drept maritim*, Editura All Beck, București, 2001, p. 25).

[24] Importanța acestei clasificări constă în consecințele juridice diferite pe care le produc în cadrul unor instituții de drept internațional privat, precum fraudă la lege sau conflictul mobil de legi. (Fl. Ciutacu, *Drept internațional privat*, Editura Themis Cart, Slatina, 2006, p. 14).

[25] Pentru detalii privind normele conflictuale în materia bunurilor a se vedea L. M. Trocan, *Normele conflictuale în materia bunurilor în reglementarea noului Cod Civil*, Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu, Seria Științe Juridice, nr. 2/2011.